

TÜRÜK

*Uluslararası Dil, Edebiyat
ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi
2017, Yıl:5, Sayı:9*

Geliş Tarihi: 11.02.2017

Kabul Tarihi: 22.02.2017

Sayfa:293-308

ISSN: 2147-8872

MAKEDONYA TÜRK ATASÖZLERİ VE MAKEDON ATASÖZLERİ ARASINDAKİ ORTAKLIKLAR

Selçuk Kürşad Koca*
Feyhan Ruşid**

Özet

Binlerce yıllık birikimin sonucu olarak kalıplaşan ve günümüze kadar gelen Türk atasözlerinin Balkanlardaki serüveni çok eskilere dayanmaktadır. Balkanlara Türklerin gelişi İskit dönemine, yani milattan önceki yüzyıllara dayandırılrsa da en çok üzerinde anlaşılan dönem milattan sonra ikinci yüzyıl ile dördüncü yüzyıla arasına denk gelmektedir. O tarihlerden 13. yüzyılda Osmanlının Balkanları egemenliği altına alıncaya kadar, kısmi irtibatı olan Türkler bu tarihten sonra bölge halkalarını her yönü ile etkilediği gibi dil ve kültür alanında da etkilemiştir. Balkan halklarının günümüzde dillerinde var olan kelimelerin sayısı bunun göstergesidir.

Balkan halklarından birisi olarak Osmanlının Balkanlardan çekilmesi sonucu ortaya çıkan Makedon toplumunun sözlü kültüründe var olan atasözleri ele alındığında birçok benzerlik ve aynılıkları tespit etmemiz mümkündür. Makedonya Türk atasözleri ile Makedon atasözleri arasındaki benzerlikleri ele alacağımız bu çalışma iki toplum arasında var olan tarihi bağların sözlü kültür alanında tespitine dayanmaktadır.

Anahtar kelimeler: Sözlü kültür, Makedonya, Türk atasözü, Makedon atasözü.

THE CONNECTION BETWEEN TURKISH PROVERBS AND MACEDONIAN PROVERBS IN MACEDONIA

Abstract

*Yrd. Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi, skursadkoca@gmail.com

**Doktora Öğrencisi, Trakya Üniversitesi, Sosyalbilimler Enstitüsü, Üsküp Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Okutmanı, fehan_ru@windowslive.com

The adventure of the Turkish proverbs in the Balkans is based on a result of thousands of years of their collection, which leads and makes them stereotypes. The arrival of the Turks on the Balkans belongs to the Iskit era (Scythian era). Although it is said that they had come many thousands of years ago, the precise moment is between the second and the fourth century B. C. (Before Christ). From that period of time until 13-the century when Ottomans began to govern the Balkans and the mutual partial communication between the Turks and the other people from this region shows their linguistic and cultural influence. This fact indicates the number of words which exists today in the languages of the Balkans' nations.

With the retreating of the Ottomans from the Balkans and the creation of the Macedonian society, when it is reached the point of analysing the proverbs from the oral tradition it is possible to identify similarities and identical elements. This study is based on the identification and the connection of the historical ties between the two communities in the field of the oral tradition.

Keywords: Oral tradition, Macedonia, Turkish proverb, Macedonian proverb

GİRİŞ

Halk edebiyatının kalıplaşmış ifadeler başlığı altında incelediği atasözleri, tarihi süreç içerisinde farklı şekillerde isimlendirilmiştir. Eski Türkçe'de atasözü karşılığı olarak "sav" kullanılmaktaydı. *Dîvân ü Lûgati't- Türk'te* "sav": Söz, haber, salık; mektup; risale; atalar sözü, darbimesel; kıssa, hikâye, tarihsel şeyler." (Atalay 1991: 498) şeklinde tanımlanmıştır. Burada geçen "darb- ı mesel"i *Türk Ansiklopedisi*, "Atalar sözü ya da atasözü. Çoğulu olan durub-i emsal'ın karşılığı da atasözleridir. Darbimesel, aslında 'mesel getirmek, bir durumu temsil yoluyla anlatmak' demek ise de zamanla, meselin, temsilin kendisi demek olan *atalar sözü* anlamında kullanılır olmuştur. Eski eserlerde mesel ile darbimesel, emsal ile durub-i emsal aynı anlamda kullanılmıştır." (C. 12, 1964: 304) şeklinde tanımlar. Aslan Tekin tarafından hazırlanan *Edebiyatımızda isimler ve Terimler* adlı eserde ise *darb-ı meselin* ifade ettiği anlam şöyle açıklanmıştır: "Meydana gelen bir durumu, misal getirerek ve temsil yoluyla anlatmak için kullanılan, kalıplaşmış hikmetli söz. Türkçe'de, çokluk şekli olan durub-ı emsâl de kullanılmıştır." (Tekin 1995: 158). Osmanlı dönemi metinlerinde atalar sözü deyimini daha yaygın olarak kullanılmıştır. Yakın dönemde, atasözü karşılığında Şinasi ve Rıza Tevfik *hikmetü'l avam* terimini kullandıkları da görülmektedir (Oy 1972: 4). Günümüzde atasözü kavramı bu tür için genel kabul görmüş ve kullanılmaktadır.

Türk Ansiklopedisi atasözünü şöyle tanımlar: "Az kelime ile bir fikri, bir öğüdü tam ve kesin olarak anlatan ve atalardan kalma diye kabul edilen kalıplaşmış söz." (C. 4: 1966: 87). *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*'nde ise atasözü maddesi şöyle açıklanmıştır: "Atalarımızın uzun gözlem ve tecrübeler sonunda vardıkları hükümleri hikmetli düşünce, öğüt ve örneklemeler yolu ile veren; birçoğu mecazî anlam taşıyan; yüzyılların oluşturduğu biçimle

kalıplaşmış bulunan; daha çok sözlü gelenek içinde nesilden nesile geçerek yaşayan; anonim nitelikteki özlü söz.” (C. I, 1977: 214). *Ansiklopedik Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*nde atasözü şöyle tanımlanmıştır: “Ataların yüzyıllar içindeki tecrübe ve gözlemlerine dayalı düşüncelerini öğüt ve yargı şeklinde nakleden anonim, kısa ve özlü söz. Türkiye Türkçesinde çoğul şekliyle atasözleri denmekle beraber, eskiye doğru gidildikçe ‘atalar sözü’, bazen de ‘atalar sözleri’ şeklinde geçmektedir.” (Albayrak 2004: 42).

Makedonya Türk Atasözleri ile Makedon atasözleri arasındaki benzerlikleri ele alacağımız bu çalışma kaynak taraması yöntemine dayanmaktadır. Elde edilen verilerin tablolaştırılması ve yorumlanması yapılacaktır.

A. Makedonya Türk Atasözleri Üzerine Yapılmış Çalışmalar

Makedonya Türk atasözleri günlük konuşmada canlı bir şekilde varlığını sürdürmektedir. Gerek saha çalışmalarımızda gerek bizden önce yapılmış derleme çalışmalarında bu durum rahatlıkla görülmüştür. Konuşmanın akıcılığını ve akılda kalıcılığını sağlamak ve ders çıkarılması amacıyla konuşma dili atasözleri ile zenginleştirilmektedir. Çeşitli durumlarla ilgili kısa öz ve anlaşılır bir atasözü söyleyerek atasözünün çeşitli manalarının karşısındaki tesir etmesi amaçlanmaktadır. Uzun konuşmalar yerine bir atasözü yetmektedir.

Atasözlerinin karşılaştırmalı çalışmasına geçmeden önce Makedonya Türk atasözleri ile ilgili yapılmış çalışmaları aşağıda vermediği uygun gördük. Yapılmış çalışmalar dikkate alındığında genel olarak atasözleri ile ilgili çalışmaların yapıldığı fakat çalışma konumuza benzer bir karşılaştırmalı çalışmanın yapılmadığı da görülmektedir. Aşağıda verdiğimiz Makedonya Türk atasözleri üzerine yapılmış çalışmalar içerisinde kendisinden doğrudan yararlandığımız ve alıntı yaptığımız eserleri kaynakçada göstermediği uygun gördük. Alıntılama yapmadığımız çalışmalar kaynakçada gösterilmeyip sadece burada bahsedilmekle yetinilmiştir.

Makedonya Türk atasözleri ile ilgili derlemelerle yapılmış tespitlerin Sesler dergisinin çeşitli sayılarında yayınlandığı görülmektedir. Bunları şöyle sıralayabiliriz:

Afet, Feriha (1971), Kalkandelen Atasözleri, Sesler, S. 55, Üsküp.

Engüllü, Avni (1974), Evlenme Bir de Düğüne İlişkin Atasözleriyle İlgili Deyimler, Sesler, S. 84, Üsküp.

Eren, İsmail (1975), Koçana Atasözleri ve Deyimleri, Sesler, S. 93, Üsküp.

Eren, İsmail (1975), Makedonların Kullanmış Oldukları Türk Atasözleri ve Deyimleri, Sesler, S.100, Üsküp.

Piličkova, Sevim (2001), Kıbrıs ve Makedonya Türkleri Arasında Söylenilen Atasözler, Sesler, S. 328, Üsküp.

Sesler dergisinde yayınlanmış olanların dışında, Makedonya Türk atasözleri ile ilgili çalışma yapanlardan birisi de Nimetullah Hafız’dır. “Türk Halk Edebiyatı Metinleri” ismiyle İstanbul’da 1989 da yayınlamış olduğu eserinde atasözlerine de yer

vermiştir. Bu çalışmayı, 1997 yılında Hamdi Hasan'ın "Makedonya ve Kosova Türklerince Kullanılan Atasözleri ve Deyimler" ismi ile Ankara'da yayınladığı çalışması takip etmektedir. Mehmet Yardımcı'nın "Makedonya ve Diğer Türk Yurtlarında Söylenen Ortak Atasözleri ve Deyimler" başlıklı makalesi 1998 yılında "Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi"nin 6. Sayısında, 739-752 sayfaları arasında yayınlanmıştır. Aynı tarihte Sevim Piliçkova daha önce 2001 yılında Sesler dergisinde yayınladığı "Kıbrıs ve Makedonya Türkleri Arasında Söylenen Atasözleri" isimli bir çalışmasını "İkinci Uluslararası Kıbrıs Araştırmaları Kongresi"nde bildiri olarak sunmuş ve bu bildiri kongrenin bildiri kitabının IV cildinde Kıbrıs'ta yayınlanmıştır. 2003 yılında Erdoğan Boz, "Makedonya ve Kosova Türk Atasözleri ve Deyimlerinde Ünlü Olayları" isimli makalesini *AKÜ Sosyal Bilimler Dergisinde* 1. Sayı, V. ciltte, 1-12 sayfaları arasında Afyon'da yayınlamıştır. Sinan Gönen, 2006 yılında "Batı Türklerinin Manzum Atasözleri" isimli Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde bir Doktora Tezi hazırlamış, bu tezde Makedonya Türk atasözlerine de yer vermiştir. Makedonya Türk atasözleri ile ilgili bir diğer çalışma da Feyhan Ruşid tarafından "Makedonya'daki Türk Atasözlerinin Didaktik Fonksiyonu" ismi ile 2014 yılının Ocak ayında Aziz Kiril ve Metody Üniversitesi Blaje Koneski Filolji Fakültesi'nde Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlanmış ve savunulmuştur. Aynı yıl Nazım İbrahimTÜRÜK Dergisi, Yıl:2, Sayı: 3, 32-45 sayfaları arasında "Vrapçište (Makedonya) Türk Atasözleri" isimli çalışmasını yayınlamıştır.

B. Makedon Atasözleri İçerisinde Tespit Edilen, Makedonya Türk Atasözleri ile Ortaklıkların Sınıflandırılması

Makedonya Türklerinin atasözlerini kullanma rahatlığı, birlikte yaşadıkları çeşitli balkan toplumlarını da etkilemiştir. Bu durumun altında Makedonya Türklerinin Balkan coğrafyasındaki varlığının çok eski zamanlara dayanması yatmaktadır. Tarihi süreçte Osmanlı ile beraber hâkim unsur olan Türklerin maddi ve manevi kültürel unsurlar yönünden Balkan halklarını etkiledikleri yapılmış çalışmalarla ortaya konmuştur. Bu etkilemelerin takip edileceği bir alan da halk edebiyatı ürünleridir. Atasözleri de bu ürünlerden birisidir. Makedonya Türklerinin kullandıkları atasözleri ile Makedon atasözleri arasındaki benzerliklerin ortaya konması, etkileşimin bu alandaki durumunu da gözler önüne serecektir. Bu amaçla Makedonya Türklerine ait atasözleri üzerine yapılan çalışmalar gözden geçirilmiş ve Makedon atasözleri ile mukayese edilmiştir. Tespit edilen atasözleri aşağıda belirttiğimiz başlıklar altında incelenerek Makedonya Türklerince söylenen atasözünün karşısında, Makedonların kullandıkları atasözü olacak şekilde tablolştırılarak ele alınmıştır.

- Hiçbir Değişikliğe Uğratılmadan Kullanılan Atasözleri,
- Bazı Kelimeleri Değiştirilerek ama Aynı Anlamda Kullanılan Atasözleri,
- Kelimelerin Hepsini Değiştirilerek fakat Anlamı Değişmeden Kullanılan Atasözleri

1. Hiçbir Değişikliğe Uğratılmadan Kullanılan Atasözleri	
Türk Atasözleri	Makedon Atasözleri

1.	Aaç fidan iken bükülür. (Hasan 1997: 25)	Стеблото се свива додека е младо. (Yovanovski 2009:159)
2.	Aç insana tok insane inanmaz. (Hasan 1997: 25)	Сит гладен не верува. (Yovanovski 2009: 151)
3.	Aglamaktan sora gülmek, gülmekten sora aglamak. (Hasan 1997: 27)	По плач радост, по радост плач. (Yovanovski 2009: 128)
4.	Ağlamayan çocuga meme (süt) vermezler. (Albayrak 2009: 114)	Дете дури не заплаче, мајката цице не му дава. (Yovanovski 2009: 44)
5.	Ak akça kara gün içindir. (Albayrak 2009: 118)	Бели пари за црни дни. (Veliçkovski 2007: 39)
6.	Akıl yapar baş çeker. (Hasan 1997: 27)	Глата прајт, глата тргат. (Veliçkovski 2007: 44)
7.	Akıllı düşman akılsız dosttan yeğdir. (Albayrak 2009: 123)	Поарно умен душман одошто будала пријател. (Veliçkovski 2007: 44)
8.	Akmasa da damlar. (Albayrak 2009: 127)	Ако не врнит ќе (течит), ќе капит. (Veliçkovski 2007: 40)
9.	Aram geldi aram gitti. (Hasan 1997: 29)	Арам дошло, арам пошло. (Yovanovski 2009: 18)
10.	Armut ağacından uzak düşmez. (Albayrak 2009: 170)	Јаболкото не паѓа далеку од стеблото. (Yovanovski 2009: 67)
11.	Armut armut altına düşer. (Hasan 1997: 29)	Крушата под круша паѓа. (Yovanovski 2009: 83)
12.	Atılan ok geri dönmez. (Albayrak 2009: 192)	Пратената стрела не се враќа. (Yovanovski 2009: 135)
13.	Badiava işle, badiava oturma. (Hasan 1997: 32)	Џабе работај, ѓабе не седи. (Yovanovski 2009: 182)
14.	Bağ dua değil, çapa ister. (Albayrak 2009: 218)	Лозјето не сака молитва, туку мотика. (Yovanovski 2009: 86)
15.	Balık denizde, tava ateşte. (Albayrak 2009: 224)	Уште рибата в море, тавата на оган. (Yovanovski 2009: 174)
16.	Başkasının mezarını yapan kendisi girir. (Hasan 1997: 33)	Кој копа гроб другому, сам паќа во него. (Yovanovski 2009: 78)

17.	Bir çiçekle yaz olmaz. (Hasan 1997: 34)	Со едно цвеќе лето не иде. (Yovanovski 2009: 154)
18.	Bir koltukta iki karpuz taşınmaz. (Veliçkovski 2007: 43)	Два карпуза под една мишка не се носет. (Veliçkovski 2007: 43)
19.	Bir pire için yorgan yakılmaz. (Piličkova 1987: 31)	За една болва јорганот го изгорува. (Yovanovski 2009: 55)
20.	Bir taşla duvar yapılmaz. (Albayrak 2009: 263)	Со еден камен зид не бидува. (Yovanovski 2009: 148)
21.	Bugünkü işini yarına bırakma. (Hasan 1997: 36)	Не оставај ја сегашната работа за утре. (Yovanovski 2009: 109)
22.	Büyük balık küçük balığı yutar. (Albayrak 2009: 281)	Големата риба ја голта помалата. (Yovanovski 2009: 36)
23.	Büyük lokma ye, büyük söz söyleme. (Albayrak 2009: 282)	Голем залак лапни, голем збор не вели. (Yovanovski 2009: 35)
24.	Çivi çiviye söker. (Albayrak 2009: 305)	Чивија со чивија се истава. (Yovanovski 2009: 178)
25.	Dag dagle kavuşmaz, insan insanle kavuşur. (Hasan 1997: 42)	Планина со планина се сретнуваат, не камо ли човек со човека. (Yovanovski 2009: 127)
26.	Dayak cennetten çıkmadır. (Albayrak 2009: 327)	Ќотекот е од рајот излезен. (Yovanovski 2009: 170)
27.	Denize düşen yilana sarılır. (Hasan 1997: 43)	Кој паднал в море, и за змија се фаќа. (Yovanovski 2009: 79)
28.	Dilin kemiği yok, ama kemiği kırar. (Albayrak 2009: 355)	Јазикот коски нема, ама коски крши. (Yovanovski 2009: 67)
29.	Duvar başle yıkılmas. (Hasan 1997: 45)	Со глава зид не се урива. (Yovanovski 2009: 153)
30.	Duvarı nem, insanı gam yıkar. (Albayrak 2009: 373)	Сидот го рушвит влагата, а човекот гајлето. (Yovanovski 2009: 61)
31.	Eğri oturalım, doğru konuşalım. (Veliçkovski 2007: 43)	Криво седи, право суди. (Veliçkovski 2007: 43)
32.	Ekmek kırıldımı yarışmaz. (Piličkova 1987: 35)	Откога ќе се скрши лебот, не се лепи. (Yovanovski 2009: 124)

33.	Er bir daa gendi aırlını bilir. (Hasan 1997: 47)	Секоја планина си ја знае својата тежина. (Yovanovski 2009: 149)
34.	Erbap olan pilav yer. (Hasan 1997: 48)	Кој е вреден, пилав ќе јаде. (Yovanovski 2009: 77)
35.	Evdeki hesap çarşıya uymaz. (Albayrak 2009: 444)	Домашниот есап чаршија не излеговит. (Veliçkovski 2007: 46)
36.	Görünen köy kılavuz istemez. (Albayrak 2009: 482)	За село што се гљат, не требит калауз. (Veliçkovski 2007: 46)
37.	Gözden irak olan, gönülden de irak olur. (Albayrak 2009: 484)	Далеку од очите, далеку од срцето. (Yovanovski 2009: 43) (Gözden uzak, gönülden uzak.)
38.	Gün sabahtan belli olur. (Hasan 1997: 53)	Денот од утрото се познат. (Veliçkovski 2007: 42)
39.	Güzel armutlari domuzlar yer. (Hasan 1997: 53)	Убавите круши свињите ги јадат. (Yovanovski 2009: 171)
40.	Hamlayan küpek ısırmas. (Hasan 1997: 54) Havlayan köpek ısırmas. (Albayrak 2009: 508)	Куче што лае на каса. (Yovanovski 2009: 84)
41.	Haram geldi haram gitti. (Hasan 1997: 54)	Арам дошло, арам отишло. (Yovanovski 2009: 18)
42.	Her dağın gendi ağırlığı var. (Hasan 1997: 55)	Секоја планина, негова тегоба. (Yovanovski 2009: 149)
43.	Her koyun kendi bacağından asılır. (Albayrak 2009: 519)	Секоја овца за својата нога се беси. (Yovanovski 2009: 149)
44.	Her horoz kendi çöplüğünde öter. (Albayrak 2009: 517)	Секој петел на своето буниште пее. (Yovanovski 2009: 148)
45.	İki el bir başıçındır. (Hasan 1997: 58)	Две раце за една глава доста се. (Yovanovski 2009: 43)
46.	İp ince olduğu yerde kopar. (Hasan 1997: 59)	Ќе је кночко се кинит. (Veliçkovski 2007: 44)
47.	Karga karganın gözünü oymaz. (Albayrak 2009: 600)	Гавран, гаврану очи не вади. (Yovanovski 2009: 33)

48.	Kâr ziyanın kardeşidir. (Hasan 1997: 61)	Ќарот и зијанот се браќа. (Yovanovski 2009: 167)
49.	Karının saçı uzun, akli kısa. (Hasan 1997: 62)	Жената е долга во косата, а куса во умот. (Yovanovski 2009: 52)
50.	Kendi ekmeğini yer, başkasının galesini çeker. (Albayrak 2009: 622)	Свој леб јади, туѓо гајле бери. (Yovanovski 2009: 143)
51.	Keskin sirke kabına (küpüne) zarar verir. (Albayrak 2009: 627)	Киселината лута на садот свој му носи штета. (Yovanovski 2009: 73)
52.	Köpekler avlar kervan gider. (Hasan 1997: 66)	Кучињата лает, карванот си врвит. (Veliçkovski, 2007: 47)
53.	Köpeksiz köy bulan (bulmuş), çomaksız (değneksiz) gezer (geziyor). (Albayrak 2009: 665)	Нашол село без кучиња (та тргнал без стап). (Yovanovski 2009: 104)
54.	Kuçka kuyrugunu kaldırmazse köpekler koşmaz. (Piliçkova, 1987: 42)	Ако кучката не ја крене опашката, кучињата не одат по неа. (Yovanovski 2009: 11)
55.	Kurt kurdi yemes. (Hasan 1997: 66)	Волкот не гризе волк. (Yovanovski 2009: 31)
56.	Kurunun yanında yaş da yanar. (Albayrak 2009: 683)	Заради сувото и суровото горит. (Veliçkovski, 2007: 40)
57.	Ne ekersen onu biçersin. (Albayrak 2009: 719)	Што да посееш, тоа ќе изникне. (Yovanovski 2009: 184)
58.	O ne yalantırır o hem çalır. (Hasan 1997: 71) (Yalan söyleyen, hırsızlık da yapar)	Кој лаже тој и краде. (Yovanovski 2009: 78)
59.	Oyle başa oyle traş. (Hasan 1997: 72)	За таква глава – таков брич. (Yovanovski 2009: 56)
60.	Parmagını verirsin, kolunu alır. (Hasan 1997: 74)	Пушти му го прстот, ќе ти ја фати раката. (Yovanovski 2009: 138)
61.	Pire için yorgan yakar. (Hasan 1997: 75)	За б'лвата јорган горит. (Veliçkovski, 2007: 45)
62.	Sarımsak yemedен, ağız kokmaz. (Albayrak 2009: 777)	Ни лук јал, ни лук мирисал. (Veliçkovski, 2007: 41)
63.	Söz gümüş ise, sükût altındır. (Albayrak 2009: 798)	Зборувањето е сребро, молчењето е злато. (Yovanovski 2009: 58)

64.	Su uyur duşman uyumaz. (Piliçkova, 1987: 46)	Водата спијат, душманот не спијат. (Veliçkovski, 2007: 42)
65.	Süriden ayrılan kuzii kurt yer. (Hasan 1997: 78)	Која овца се дели од стадото, волкот ја јаде. (Yovanovski 2009: 82)
66.	Sütten ağzı yanan, ayrıları üfleterek içer. (Albayrak 2009: 806)	Кој се попарил од млекото, дува и на матеницата. (Yovanovski 2009: 80)
67.	Umut fukaranın ekmegidir. (Hasan 1997: 81)	Надејта е леб за сиромасите. (Yovanovski 2009: 102)
68.	Vakit nakittir. (Albayrak 2009: 854)	Времето е пари. (Yovanovski 2009: 32)
69.	Yuvarlanan taş yosun tutmaz. (Albayrak 2009: 904)	Камен што се тркала, мов не фаќа. (Yovanovski 2009: 72)
70.	Yüksek uçan, alçak düşer. (Albayrak 2009: 9064)	Некој високо лета, ниско паѓа. (Yovanovski 2009: 113)
71.	Zenginın keyfi gelinceye kadar, fukaranın canı çıkar. (Hasan 1997: 86)	Дури да му дојт на богатиот кејфот, на сиромажот ќе му излезит душата. (Veliçkovski, 2007: 44)
72.	Zorle güzellik olmas. (Hasan 1997: 86)	Со сила убавина нема. (Yovanovski 2009: 155)

2. Bazı Kelimeleri Değiştirilerek ama Aynı Anlamda Kullanılan Atasözleri

	Türk Atasözleri	Makedon Atasözleri
1.	Adın çıkajagina canın çıksın. (Hasan 1997: 26)	Поарно да ти излезит едно око, отколку лош збор. (Veliçkovski, 2007: 41) (Hakkında kötü söz söyleneceğine bir gözün çıksın daha iyi.)
2.	Akıl yapar, baş çeker. (Hasan 1997: 27)	Глава прави, нозе тргаат. (Yovanovski 2009: 33) (Baş eder, ayaklar çeker.)
3.	Akıl yaşta değil, baştadır. (Albayrak 2009: 123)	Умот е во главата, а не во капата. (Yovanovski 2009: 173) (Akıl baştadır, takkede değil.)
4.	Akmasa da damlar. (Albayrak 2009: 2009)	Ако не врне ќе капне. (Yovanovski 2009: 2009)

	127)	12) (Yağmasa da damlar.)
5.	Allah kardeşi, kardeş kesesini ayrı yaratmış. (Albayrak 2009: 143)	Ако сме браќа кесињата не ни се сестри. (Veliçkovski, 2007: 41) (Erkek kardeş isek, keselerimiz kız kareş değil.)
6.	Araba açın kırılır, çok yollar bulunur. (Hasan 1997: 29)	Откога ќе се скрши колата, патишта везден. (Yovanovski 2009: 124) (Araba kırıldıktan sonra, yollar daimidir.)
7.	Bahçivana pırasa satılmaz. (Veliçkovski, 2007: 40)	На бостанџијата крастајци не му се продавет. (Veliçkovski, 2007: 40) (Karpuz satana salatalık satılmaz.)
8.	Besle kargayı, oysun gözünü. (Albayrak 2009: 239)	Рани куче да те лае. (Yovanovski 2009: 139) (Besle köpeği, sana havlasın.)
9.	Beş parmağın beşi de bir değil. (Albayrak 2009: 240)	Сите прсти не се еднакви. (Yovanovski 2009: 151) (Bütün parmaklar bir değildir.)
10.	Bir aptal ile kâra gitmektense bir açığözle zarara gitmek daha iyidir. (Veliçkovski, 2007: 46)	Поарно со умниот да плачит, отколку со будалата да пејт (да се смејт). (Veliçkovski, 2007: 46) (Bir budalayla güleceğine, akıllıyla ağla daha iyi.)
11.	Bir budala atar bir taş bunara, kırk akıllı çıkaramas. (Hasan 1997: 34)	Ако еден будала фрлат камен в бунар, сто паметни не можат да го истават. (Yovanovski 2009: 11) (Delinin biri kuyuya bir taş atar, yüz akıllı çıkaramaz.)
12.	Çobansız koyunu kurt kapar. (Albayrak 2009: 306)	Стадо без овчар на волци дар. (Yovanovski 2009: 11) (Çobansız sürü kurtlara armağandır.)
13.	Çok bilen, çok yanılır. (Albayrak 2009: 310)	Многу знае, многу ќе пати. (Yovanovski 2009: 93) (Çok bilen çok acı çeker.)

14.	Damla damla göl olur. (Piliçkova, 1987: 33)	Капка по капка – вирче. (Veliçkovski, 2007: 44) (Damlaya damlaya dere.)
15.	Dilin kemiği yok, bildiğini söyler. (Albayrak 2009: 355)	Нема влакно на јазикот. (Yovanovski 2009: 114) (Dilinde tüy yok.)
16.	Doomamış çocua don biçilmes. (Hasan 1997: 44)	Уште Петко нероден, капа му скроиле. (Yovanovski 2009: 177) (Doğmamış Petko'ya takke biçmişler.)
17.	Fakirlik kapıyı açınca, aşk pencereden kaçır. (Albayrak 2009: 452)	Кога сиромаштијата влезе на врата, љубовта ќе излезе низ прозорецот. (Yovanovski 2009: 75)
18.	Fukaranın düğününde davul yırtılır. (Albayrak 2009: 458)	Кога ќе се фати сиромавиот за оро, ќе се скине тапанот. (Yovanovski 2009: 76) (Fukara halay çekmeye kalkınca, davul yırtılır.)
19.	Gül dikenli ağaçta biter. (Albayrak 2009: 487)	Меѓу ѓубрето трендафили растат. (Yovanovski 2009: 91) (Çöpün arasında güller biter.)
20.	Güzel söz demir kapıyı açar. (Albayrak 2009: 492)	Сладок збор и железна порта отвара. (Yovanovski 2009: 152) (Tatlı söz demir kapıyı açar.)
21.	Her kuşun eti yenmez. (Albayrak 2009: 519)	Сé што лета, не се јаде. (Yovanovski 2009: 146) (Her uçan şey yenmez.)
22.	Kar beyaza köpek s...r, kara kahveyi beğler içer. (Albayrak 2009: 594)	И снегот е бел, ама кучињата го мокает. (Yovanovski 2009: 63) (Kar da beyaz ama köpekler i..r)
23.	Komşunun yumurtası daha büyüktür. (Albayrak 2009: 655)	Туѓата кокошка поголеми јајца снела. (Yovanovski 2009: 167) (El alemin tavuğu daha büyük yumurta yumurtlar.)
24.	Korku dağları bekler. (Albayrak 2009: 657)	Страв вардит лозје. Страв лозје чуват. (Veliçkovski, 2007: 43)

		(Korku bağları bekler.)
25.	Köprüyü geçinceye kadar ayıya dayı derler. (Albayrak 2009: 665)	Во несреќата и свињата вујко се вика. (Yovanovski 2009: 29) (Kötü günde domuza da dayı derler)
26.	Kurunun yanında (arasında) yaş da yanar. (Albayrak 2009: 683)	Покрај сувото ќе изгори и суровото. (Yovanovski 2009: 131)
27.	Lafla peynir gemisi yürümez. (Albayrak 2009: 691)	Со лаф пилав не се прави. (Yovanovski 2009: 154) (Lafla pilav yapılmaz.)
28.	Maşa var iken kor elle tutulmaz. (Hasan 1997: 68)	Со гола рака змија не се фаќа. (Yovanovski 2009: 153) (Çıplak elle yılan tutulmaz.)
29.	Ne kadar yorganın, o kadar ser ayaklarını. (Hasan 1997: 70) Ayağını yorganına göre uzat. (Albayrak 2009: 203)	Колку ти е покровот, толку пушти си ги нозете. (Yovanovski 2009: 82) (Ayaklarını örtüne göre uzat.)
30.	Ne verirsin elinle, o gelir seninle. (Hasan 1997: 70)	Што ќе дадеш - тоа ќе земеш. (Yovanovski 2009: 187) (Neyi verirsin, onu alırsın)
31.	Ölme eşeğim ölme, yaz gelecek de yonca bitecek. (Albayrak 2009: 747)	Не умри коњу до зелена трева. (Yovanovski 2009: 112) (Ölme atım ölme, yeşil çimen bitene kadar.)
32.	Sel gider, kum kalır. (Albayrak 2009: 779)	Реката си тече, ама песокот останува. (Yovanovski 2009: 140) (Irmak akar, ama kum kalır.)
33.	Sora sora Bagdad'i bulursun. (Hasan 1997: 77)	Човек со прашање дури во Стамбол појдува. (Yovanovski 2009: 179) (İnsan sora sora İstanbul'a gider.)
34.	Soran yanılmamış. (Albayrak 2009: 795)	Кoj пита, не скита. (Yovanovski 2009: 79) (Soran boş yere dolaşmaz.)
35.	Tükürülen tükürük, ağza alınmaz. (Albayrak 2009: 839)	Што ќе се пљунит не се лижит. (Yovanovski 2009: 188) (Tükürülen yalanmaz.)

36.	Ucuz etin çorbasını it içer. (Albayrak 2009: 841)	Евтиното месо и кучињата не го јадет. (Yovanovski 2009: 50) (Ucuz eti köpekler bile yemez.)
37.	Yalanın ayakları kısadır. (Hasan 1997: 83)	На лагата и е плитко дното. (Yovanovski 2009: 99) (Yalanın dibi sığdır)
38.	Yasak arzu doğurur. (Albayrak 2009: 876)	Забрането овошје најслатко. (Yovanovski 2009: 56) (Yasak meyve en tatlıdır.)

3. Kelimelerin Hepsini Değiştirilerek fakat Anlamı Değişmeden Kullanılan Atasözleri

	Türk Atasözleri	Makedon Atasözleri
1.	Acele eden kadın, kıçsız uşak doğurur. (Albayrak 2009: 86)	Брзата кучка слепи кутриња раѓа. (Yovanovski 2009: 24) (Aceleci diş köpek, kör yavrular doğurur.)
2.	Armut piş, ağzıma düş. (Albayrak 2009: 171)	Лежи лебу, да те јадам. (Yovanovski 2009: 85) (Ekmek yat, seni yiyeyim.)
3.	Besle kargayı, oysun gözünü. (Albayrak 2009: 239)	Рани куче да те лае. (Yovanovski 2009: 139) (Besle köpeği, sana havlasın.)
4.	Güneş balçıkla sıvanmaz. (Albayrak 2009: 490)	Калта може бисерот да го извалка, но не може да го претвори во кал. (Yovanovski 2009: 72) (Çamur inciyi kirletebilir, fakat çamura dönüştüremez.)
5.	Minare çuvala girmez. (Hasan 1997: 69)	Планина не се крие во торба. (Yovanovski 2009: 127) (Dağ torbada saklanmaz.)
6.	Mühür kimde ise Süleyman odur. (Albayrak 2009: 713)	Каде што се парите, таму е и власта. (Yovanovski 2009: 70) (Para nerede ise, hüküm de oradadır.)
7.	Suya girmeden paçalarını suvarma.	Види го прво дрвото, после седни под

	(Hasan 1997: 78)	него. (Yovanovski 2009: 26) (Önce ağacı gör, sonra altına otur.)
8.	Üzüm üzüme baka baka kararır. (Hasan 1997: 82)	Со кого си, такъв си. (Yovanovski 2009: 154) (Kiminleysen onun gibisindir.)

“Halkın sade yaşayışının yansıdığı atasözlerimiz, milletimizin âdeta “gen” haritasını oluşturmaktadır. Atasözlerinin kalıplaşmış ve bir kısmının manzum olması, bugünlere kadar bozulmadan akıllarda daha kolaya kalarak, özgün hâlleriyle ulaşmasının başlıca sebebi olmuştur.” (Gönen 2006: 41) “Türk kültür tarihindeki görünümüleriyle, atalarımızın, uzun denemelere dayanan yargılarını, genel kural, bilgece düşünce ya da öğüt olarak düsturlaştıran, kültürel birliktelik ve sosyal olarak bir arada yaşama ilkelerine dönüştüren ve kalıplaşmış şekilleri bulunan, sosyal ve kültürel olarak benimsenmiş ve meşruiyetleri tartışması kabul gören özlü sözler şeklinde tanımlayabileceğimiz.” (Çobanoğlu, 2004: 15) Türk atasözlerinin bu tanımda dile getirilmiş birçok özelliği ile Balkanlarda yaşayan diğer toplumlar gibi Makedon toplumunda da yer bulduğunu söyleyebiliriz.

Tarihi ve kültürel ilişkiler ve günümüz Makedonya Türk kültürünün canlılığının bir sonucu olarak toplamda 118 Makedonya Türklerince söylenen atasözü ve 118 Makedon atasözünün birbiriyle çeşitli yönlerden ilişkisi olduğu tespiti yapılmıştır. Burada tespit ettiğimiz atasözlerinin dışında saha çalışmaları ile tespit edilebilecek atasözleri ile sayının daha da artacağı düşüncesindeyiz. Tespit ettiğimiz bu atasözleri içerisinde Türk dünyasının tamamına yakınında kullanılan atasözleri ile de benzerlik ve aynılık gösteren atasözleri olduğu görülecektir.

SONUÇ

Atasözleri, bir milletin yaşam tarzını, gelenek ve göreneğini, hayata bakış açısını yansıttığının yanı sıra, sağlam bilgiler veren kültürel ve edebi miras niteliği de taşımaktadır. Atasözleri, toplumun kullandığı dilin zenginliğini ön plana çıkardığı gibi tarihin derinliklerini de içinde barındırmış olması ayrı bir önem arz etmektedir. Her milletin kültür yapısının geçmişten bu zamana geçişini sağlayan en önemli kültür taşıyıcılarıdır. Bu durum atasözlerinin kültürel ilişkiler neticesinde bir kültürden diğer kültüre geçtiğini gösterdiği gibi farklı milletler arasındaki düşünce ve tutumların da ortak nitelikler taşıdığı anlamına gelir. Yüzyıllar boyunca çok geniş bir coğrafyaya hakim olan Türklerin bölge halklarını dil ve kültür açısından etkilemesi sonucu toplumlar arasında ortak atasözlere rastlamak tabî bir durumdur. Dolayısıyla, ortak Türk ve Makedon atasözleri ile ilgili çalışmamızda ele aldığımız birçok Makedon atasözünün hiçbir değişikliğe uğramadan kullanıldığını, birçok atasözünün anlam birliği büyük ölçüde korunurken sadece bazı kelimelerde değişikliklerin var olduğunu tespit ettik. Çalışmamızın üçüncü bölümünde Makedon atasözlerindeki kelimelerin tamamının değişikliğe uğrayıp aynı anlamda kullanılan atasözlerinin oldukça az sayıda olması önemini daha da arttırmaktadır. Kelimelerin farklı fakat anlamların aynı olması benzer

mesajlara vurgu yapıldığının bir göstergesidir. İki toplum arasındaki ortak tutum, davranış ve kültürel unsurların benzer olması, bölge halklarının Türklerin hayata bakış açılarını benimsemiş olduklarının da bir kanıtı olsa gerek.

Atasözleri milli kimlik ve toplum refleksinin bir tezahürü olarak ortaya çıkmıştır. Atasözlerinden hareketle milletlerin davranış kalıplarını çıkarmak da mümkündür. Bu çalışma, ortaklığı olan atasözleri dikkate alındığında Makedon toplumunun Türklerle yüzyıllardır bir arada yaşamalarının bir sonucu olarak ortak reflekslere sahip olduklarını da göstermektedir.

Makedonların kullandıkları atasözleri incelendiğinde sözlüklere geçmiş ve bizim tespit edebildiğimiz 118 atasözünün Makedonya’da yaşayan Türklerin atasözleri ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Bunlar arasında:

Hiçbir değişikliğe uğratılmadan kullanılan atasözleri: 72;

Bazı kelimeleri değiştirilerek ama aynı anlamda kullanılan atasözleri: 38

Kelimelerin hepsi değiştirilerek fakat anlamı değişmeden kullanılan atasözleri: 8 adettir.

Makedonlar tarafından kullanılan ve ortaklıkları olan atasözlerinin büyük bir bölümünün hiçbir değişikliğe uğramadan kullanılıyor olması dil ve kültür açısından Türk kültürü ile ne denli ilişkili ve yakın olduğunu göstermektedir. Kelimelerin tamamının değiştirildiği ve anlamının korunduğu atasözlerinin çok az bir sayıda olması Türkçenin Makedonca içerisinde hatırı sayılır bir yere sahip olduğunu da göstermektedir.

Osmanlının Balkanları fethetmesinden, 1913 yılına kadar bölgede hâkim unsur olan Türklerle doğrudan doğruya yaklaşık altı yüzyıl süren bir birlikteliğin ve etkileşimin sonucu her iki toplum arasındaki tarihi ve kültürel bağların var olması, sözlü kültürün en canlı tanıklarından biri olan atasözlerinin bu coğrafyada hâlen Makedon toplumu tarafından kullanılmaya devam etmesi sonucunu doğurmaktadır. Buradan hareketle bu atasözlerinin birebir veya çok az değişiklikle kullanılıyor olması Türk kültür havzası içerisinde bulunan Makedonların, Makedonya’da yaşayan Türklerle aynı hayat tarzını, dünya görüşünü paylaştıkları sonucuna varılabilir.

Yapılacak yeni çalışmalarla, özellikle kırsal kesimde yaşayan Makedon köylerinden derlenecek atasözleri içinde ortak ve benzer atasözü varlığının tespiti mümkün olacaktır. Makedonya Milli Folklor Enstitüsü araştırma arşivi de araştırmacıların ilgisini beklemektedir. Yapmış olduğumuz bu çalışma ve yapılacak benzer çalışmalar Makedoncada bulunan Türkçe söz varlığının güncel tespiti için de önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

1. Albayrak, Nurettin (2009), Türkiye Türkçesinde Atasözleri, Kapı Yayınları, İstanbul.
2. Çobanoğlu, Özkul (2004), Türk Dünyası Ortak Atasözleri Sözlüğü, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayını, Ankara.

3. Gönen, Sinan (2006), *Batı Türklerinin Manzum Atasözleri*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Konya
4. Hasan, Hamdi (2007), *Makedonya ve Kosova Türklerince Kullanılan Türk Atasözleri ve Deyimler*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
5. Јовановски, Апостол Поп (2009), *Пет Илјади Македонски Мудрости, Поговорки, Изреки, Панили*, Скопје.
6. Пиличкова, Севим (1987), *Прилог Кон Проучување на Народните Пословици кај Турците од СР.Македонија*, Институт за фолклор „Марко Цепенков“, библиотека на списанието, Македонски Фолклор”, Скопје.
7. *Türk Ansiklopedisi Cilt 1* (1964), Ankara.
8. *Türk Ansiklopedisi Cilt 4* (1964), Ankara.
9. *Türk Ansiklopedisi Cilt 12* (1964), Ankara.
10. Величковски, Боне (2007), *Македонски Пословици и Поговорки од Турско Потекло*, Фокус Принт, Скопје.